

POLÍTQUES LINGÜÍSTIQUES A L'EQUADOR: ENTRE ÈXITS, FRACASSOS I ESPERANCES

Marleen Haboud

Pontificia Universidad Católica del Ecuador
Universidad San Francisco de Quito (Ecuador)

¿ÉS LA POLÍTICA LINGÜÍSTICA SOBRE LINGÜÍSTICA... O SOBRE POLÍTICA?

1. Una ràpida mirada conceptual

El concepte de política lingüística adoptat per a aquest treball es refereix als principis, supòsits, objectius i estratègies que calen seguir en relació amb l'ús de les llengües. Si bé les polítiques lingüístiques impliquen totes les llengües utilitzades en una comunitat lingüística, aquest treball se centra en la situació de les llengües minoritzades a l'Equador. Íntimament relacionada amb la política lingüística tenim la *planificació lingüística*, és a dir, *totes les accions y processos pels quals es busca implementar una política lingüística determinada*. Aquestes accions apunten tant a la planificació de l'estatus d'una llengua -el seu posicionament a la societat (oficialitat vs. no oficialitat)- com ara a la planificació d'un *corpus* que vagi enumerant les accions dirigides a treballar amb els diferents aspectes d'una llengua (gramàtica, lèxic, escriptura, etc.). La planificació de l'estàtua s'emmarca dins d'accions polítiques que pretenen tornar a una llengua el seu caràcter de "normalitat", donant-li la possibilitat de tornar a fer-la servir en tots els contextos sociocomunicatius (Cooper, 1989; Lastra, 1992; López, 1988). Encara que per motius metodològics s'acostuma a tractar aquests dos aspectes de la planificació de forma separada, no podem oblidar la seva

bases pedagògiques per enfortir els idiomes, com ara programes actius per ampliar l'ús d'aquests idiomes entre el major nombre de persones pertanyents als grups ètnics en qüestió.

Els Acuerdos de Paz es fonamenten sobre un país que és sòlidament pluricultural i multilingüe. Tanmateix, el perill que els idiomes perdin la seva vitalitat és real. Molts indígenes s'han anat convertint en bilingües maia-espanyol i, al final, abandonen la seva llengua primera. En algunes zones, el procés s'ha desenvolupat fins a tal extrem que ha significat la desaparició total d'un idioma. S'han fet diverses propostes de com s'haurien de reforçar els idiomes. Totes les mesures són vàlides i el fet de que hi hagin diferències en les estratègies reflecteix les diferents realitats dels idiomes maies. Tots els idiomes pateixen algun perill; des de la quasi extinció del xinka i l'itza', fins a la relativa força del k'iche'. El que es pot interpretar del Acuerdos de Paz és que per enfortir la continuïtat dels idiomes indígenes de Guatemala s'han de prendre mesures pel que fa a la preservació i enfortiment dels idiomes autòctons del país.

CONCLUSIONS

Totes aquestes accions i declaracions que hem analitzat al llarg del treball, ¿han afectat d'alguna manera a les llengües maies? ¿els han afavorit? ¿i els seus parlants? Encara que és difícil respondre a aquestes preguntes és evident que aquests processos han contribuït almenys a dirigir la mirada vers una situació tradicionalment ignorada. Avui sabem més sobre la situació lingüística de Guatemala, malgrat que això no vol dir que sabem el suficient per comprendre el que succeeix en la complexa societat guatemalenca, així com les incidències reals de la revitalització lingüística i cultural en contextos educatius i en àmbits que corresponen a la vida pública. Així i tot, aquest més gran coneixement ha impulsat una actitud positiva vers les llengües maies de bona part de la població de Guatemala (en altres, però, ha suposat l'adveniment de vells prejudicis). La relativa eclosió de recerques i programes acadèmics i educatius, així com l'apropament de la universitat guatemalenca a la lingüística de les llengües indígenes, ha motivat que cada vegada siguin

més els professionals guatemalencs, indígenes o no, els qui s'ocupin de l'estudi i promoció de les llengües del país.

Pel que fa al fet de com ha afectat a les llengües maies la proliferació d'accions educatives, acadèmiques i religioses, cal destacar dos aspectes:

- 1) Avui molts indígenes maies tenen més consciència del valor de la seva llengua materna, i molts ja estan reclamant públicament el reconeixement oficial i el dret a fer servir les llengües indígenes en tots els àmbits d'importància de la vida pública. L'educació bilingüe juga en tot això un paper important i, per aquesta raó, ha estat centre de discussió en torn a les relacions lingüístiques a Guatemala.
- 2) S'està formant una actitud més oberta i conseqüent amb la diversitat, les llengües indígenes comencen a ser utilitzades en contexts que abans eren competència exclusiva del castellà: la ràdio, els llibres, les escoles... Cal precisar que el lloc que ocupen en aquests camps és molt reduït, però en el futur podrà avançar-se en el camí d'unes relacions més equilibrades entre els parlants de castellà i de llengües maies. Així, les llengües maies estan adquirint un nou estatus social, al temps que s'estan desenvolupant els seus recursos interns per afrontar els reptes que plantegen els nous contexts i les noves finalitats, en el marc d'una política que comença a reconèixer la diversitat lingüística del país.

Els Acuerdos de Paz estipulen que per assegurar pau i democràcia s'han de promoure mecanismes per mantenir la riquesa pluricultural i multilingüe del país. Encara que no existeixen recursos suficients per donar un tractament òptim a tots els idiomes, fent servir estratègies basades en la lingüística aplicada i amb la participació plena de totes les organitzacions que treballen en l'àmbit de l'enfortiment lingüístic i de la cultura, es preservaran les llengües maies, dins d'aquesta societat plurilingüe i multicultural que és Guatemala.

NOTES

- 1 Per als noms de les llengües maies segueixo l'ortografia proposada per l'Academia de Lenguas Mayas de Guatemala, de 1987.
- 2 Sobre la influència dels factors de motivació que intervenen en una segona llengua es pot consultar Baker (1987:A.6-7).
- 3 Equivalent al primer cicle de Primària
- 4 Veure el treball de Hopkins i Jossierand (1994) en el qual s'ofereix un panorama de la bibliografia sobre llengües maies.

BIBLIOGR
BAKE
Càtedra.
CHAC
Guatem
CHR
la lingü
Madrid,
COM
Oficiali
(resum
COO
Cambri
COT
Englan
ENGI
ción", a
FISCI
Guatem
HERI
y futura
Cirna, p
HERI
a Cholb
lingüíst
Mayas e
HOP
lingüíst
lenguas
KAU
con ref
Lingüíst
McK
Fischer
pàgs. 15
REYI
Bilingüe
Estudio
SCH
a J. Cal
Valenci
SIGU
UNI
lingüíst